

VRJWILLIGERS
ACADEMIE Amsterdam

Masterclass kunst van het elkaar (leren) verstaan

12 december 2013

Door Heinz Kimmerle, emeritus hoogleraar wijsbegeerte aan de Erasmus Universiteit en Ama Koranteng Kumi, Master Gender and Ethnicity in samenwerking met Renate Schepen trainer Vrijwilligersacademie Amsterdam

Doel: onderzoeken hoe we ons kunnen bekwamen in de kunst van het elkaar (leren) verstaan

Inhoud (theorie):

Elkaar (leren) verstaan is een kunst. Er is geen standaard recept voor dat gegarandeerd werkt. Juist door iedere keer weer opnieuw het 'verstaans'proces aan te gaan, kan je je in deze kunst bekwamen. We gaan dit onderzoeksproces aan met Heinz Kimmerle, emeritus hoogleraar wijsbegeerte aan de Erasmus Universiteit. Ook kijken wij onder leiding van Ama Koranteng Kumi met een pragmatische blik naar multiculturaliteit en 'elkaar verstaan'. Wat zal er gebeuren als wij de meerstemmigheid van onze multiculturele samenleving niet beschouwen als een kakofonie maar als een close harmony? Met een aantal praktijkvoorbeelden ervaren we hoe de opgave van elkaar leren verstaan zich verhoudt tot ethiek en etniciteit.

Heinz Kimmerle is gepromoveerd bij Gadamer (1900-2002), die zich bezig hield met het dialogisch verstaan van teksten uit de eigen geschiedenis. Kimmerle ontwikkelde hieruit een model voor interculturele dialogen gebaseerd op zijn veelvuldig verblijf in Sub-Sahara Afrika. Deze masterclass gaan we in op het herhaaldelijk luisteren, obstakels in het proces van elkaar leren verstaan en wat we kunnen doen om elkaar in de hedendaagse multiculturele maatschappij beter te leren verstaan. Kimmerle geeft een introductie in de hermeneutiek (kunst van het verstaan) en legt uit hoe met 'verstaan' het Duitse 'verstehen' wordt bedoeld of terwijl empathisch verstaan. In eerste instantie werd de hermeneutiek toegepast op het verstaan van teksten uit de eigen geschiedenis (tijdsafstand). Kimmerle legt uit dat er geen garantie is dat we elkaar kunnen verstaan. Er zijn wel handleidingen, waaronder vergelijken (gericht op verleden) en devinatie (voorgevoel gericht op dat wat komt). Om elkaar te verstaan moeten we naar de taal kijken en naar de psychologie (hoe iemand in elkaar zit als mens). Er is geen garantie dat we elkaar verstaan, maar veel oefenen kan wel helpen. Schleiermacher heeft het verstaan tot een algemene leer gemaakt. Gadamer benadrukt dat er een beweging zit in het verstaansproces, een heen en weer gaan. Het begint met de wil tot de ander (of een tekst) te verstaan. Je hebt dan ook een voor-oordeel. Vervolgens moet je heel goed luisteren naar wat de tekst te zeggen heeft. Je kijkt eerst naar de gehele tekst en dan ga je weer naar de eerste zin en zie je hoe je die nu begrijpt. Dit leidt tot een 'voorlopig' begrip', maar je kunt altijd nog dieper gaan. Het is een oneindig proces. Dit is ook goed, want als je de ander helemaal zou kunnen verstaan, kan je hem/ haar ook manipuleren. Het feit dat je de ander nooit helemaal kunt verstaan waarborgt zijn/

haar vrijheid.

Vervolgens kijken we wat we van Gadamer kunnen leren (verstaan van tekst uit eigen cultuur) om te leren om intercultureel te verstaan. Heinz heeft het over 'gradaties van vreemd zijn'. Hij bespreekt ook hoe er lange tijd een superioriteitsgevoel van het Westen heerste in de filosofie, maar ook in andere disciplines, zoals de architectuur. Een lemen hut is niet minder dan een wolkenkrabber, want misschien in een ander context meer geschikt. **De basis om elkaar te verstaan zijn 'gelijkwaardigheid' en 'openheid'.**

Ama Koranteng Kumi is communicatiestrateg en adviseur op het gebied van gender en etniciteit vraagstukken. Daarnaast is zij jarenlang als vrijwilliger actief in het coachen en begeleiden van vluchteling vrouwen. Zij deelt haar persoonlijke verhaal. Zij is in Accra geboren. Haar moeder is Surinaams en haar vader Ghanees. Zij is op 11 jarige leeftijd naar Nederland gekomen (haar ouders wonen nu in Ghana). Ze heeft lange tijd als vrijwilliger voor jonge asielzoekers gewerkt.

In het verstaansproces ben je voortdurend bezig om jezelf uit te vinden in relatie tot plekken, mensen, objecten. Ze is niet geïnteresseerd in 'wat' is elkaar verstaan, maar in 'hoe werkt het dat' en wat zijn de plekken waar we elkaar vinden of de vruchtbare gronden.

Belangrijke woorden voor haar in dit proces zijn:

- Intermenselijk (relaties tussen mensen)
- Emotie
- Leeftijd (verstaansproces is soms ook generationeel)
- Sexualiteit
- Religie
- Waarden

Ze geeft een voorbeeld van verstaan en misverstaan in de maatschappij waarbij we omgingen met het voorbeeld van Rita Verdonk die een moskee bezocht, waarbij de imam haar geen hand wilde geven. Dit werd in de media uitgelicht als een wij-zij gebeuren (islamistisch t.o.v. Nederlandse cultuur en positie van de vrouw), terwijl het ook te maken zou kunnen hebben met het feit dat religieuze leiders bepaalde handelingen niet verrichten.

De afgelopen jaren was er in Nederland een cultuur van 'elkaar niet verstaan'. Is dit nu aan het veranderen? Ama geeft aan dat de basis om elkaar te verstaan 'de ontmoeting (encounter)' is. Als je een label krijgt opgeplakt (zoals Marokkaanse jongeren nu) kan je je daar ook naar gaan handelen. 'Als mensen mij niet willen verstaan, waarom zou ik hen dan moeite doen om hen te verstaan.' Hoe veel gelegenheden voor werkelijke ontmoetingen laten we aan ons voorbij gaan.

Ama haalt drie filosofen aan die met dit onderwerp bezig zijn (geweest)

- Levinas (het gelaat van de ander)
- Balibar (borders als plekken voor het vinden van oplossingen en nieuwe vormen)
- Bhabha (het creëren van een Third Space)

Praktijk::

We oefenen met encounters aan de hand van twee stellingen, waarbij de vraag is alleen maar naar de

ander te luisteren zonder te reageren. Aan het einde vat je samen en geef je aan wat je hierdoor over jezelf hebt geleerd. Ben je ook anders gaan denken door naar de ander te luisteren? 10-15 minuten

- stelling: op tijd komen is een teken van respect
- stelling: de gemeenschap gaat voor het individu

Vervolgens oefenen we met Third Space: hoe kan je in dialoog een tussenruimte vinden m.b.t Sinterklaas. Hoe kan je een tussenruimte samen vorm geven (bijvoorbeeld door het ontwikkelen van een nieuw sinterklaaslied/ gedicht.

oefening 2 third space, sinterklaasfeest. Kleine groepjes van 4 (liefst met voor en tegenstanders van zwarte piet). Ga met elkaar in dialoog en probeer de tussenruimte te vinden. Wat gebeurt daar, hoe zouden jullie die samen vorm geven (10 minuten).

Hieronder een van de nieuwe gedichten (nog geen melodie):

Piet zit hoog op het paard
en Sinterklaas zit bij de haard
vol verwachting klopt ons hart
wie de koek krijgt wie de gard
als kind hebben we 4 weken lopen dromen
tot uiteindelijk 5 december de pakjes komen
dit feest verenigt alle landen
en verstevigt de culturele banden